ఆ పాత పాట మధురం

రాజా

నెలనెలా..ఒక పాత సినిమాలోని పాటల సంగీత సాహిత్య విశ్లేషణ

అర్ధాంగి

తెలుగు సినీ చరిత్రలో 1955 వ సంవత్సరం ఇచ్చిన ఆణిముత్యాలలో ఒక చిత్రాన్ని ఖచ్చితంగా ప్రస్తావించి తీరాలి. ప్రసిద్ధి చెందిన బెంగాలీ కథ 'స్వయం సిద్ధ' ఆధారంగా తీసిన ఆ చిత్రానికి సర్వ జనామోదం పొందే చిత్రాలు తీసే 'పీపులయ్య'గా ముద్రవేయించుకున్న పి.పుల్లయ్య దర్శకుడు. సంగీత దర్శకుడు భీమవరపు నరసింహారావుతో ఆయన కలిసి స్థాపించిన రాగిణీ సంస్థ ద్వారా తీసిన ఆ చిత్రం అర్ధాంగి.

బి.ఎన్.ఆర్ గా పిలవబడే నరసింహారావు తెలుగు సినీసంగీతంలో ఓ మలుపు తీసుకొచ్చిన వ్యక్తి. అంత వరకు రాగయుక్తంగా, కొంత శాస్త్రీయంగా ఉండే సినిమా పాటలలో జానపద రీతుల్ని ప్రవేశపెట్టి వాటికి జనరంజకత్వాన్ని కలగజేసిన కళాకారుడు. విచిత్రమేమిటంటే ఈయన సంగీత విద్వాంసుడు కాదు. ఎవరి దగ్గరా సంగీతం నేర్చుకోలేదు. ఎనిమిదో ఏట నుంచీ నాటకాల్లో వేషాలు వేస్తూ పాటలు పాడుతూ ఉండేవారు. ఓ రోజు హార్మోనియం వాయించాలని కోరికపుట్టి తనంతట తానే సాధన చేసి మంచి పట్టు సంపాదించుకున్నారు. ఆ కృషిలో రాగాలను తెలుసుకోవటం, స్వరకల్పన చేయటం అబ్బింది. ఆయనకు సిగిరెట్లు కాల్చే అలవాటు విపరీతంగా ఉండేది. అందుకు డబ్బు కావాలి కనుక అప్పట్లో థియేటర్లలో నడిచే మూకీ చిత్రాలకు నేపథ్య సంగీతంలా హార్మోనియం వాయించేవారు. అలా అంచెలంచెలుగా ఎదుగుతూ సినిమాలకు సంగీత దర్శకత్వం వహించే అవకాశాలను అందుకోగలిగారు. 'మాలపిల్ల' చిత్రంలో 'నల్లవాడే గొల్లపిల్లవాడే' పాటతో ఆయన పేరు ప్రభంజనంలా ఆంధ్రదేశాన్ని చుట్టేసింది. బి.ఎన్.ఆర్ నటుడు కూడా కావటం చేత 'రైతుబిడ్డ', 'తిరుగుబాటు', 'అర్ధాంగి, 'చిరంజీవులు', 'మహామంత్రి తిమ్మరుసు' చిత్రాలలో నటించారు. 'రైతుబిడ్డ' చిత్రంలో కాసా సుబ్బన్న పాత్రను ఆ తరం వారు నేటికి మర్చిపోలేరు. ఈ 'అర్ధాంగి' చిత్రంలో ఆయన ఓ పాత్రను ధరించటమే కాక ఎడిటింగ్ బాధ్యతను కూడా నిర్వహించారు.

రచన, శ్రావ్యత పాటకు ముఖ్యమైనవని, ఆ రెండిటినీ ఐక్యం చేస్తూ సంగీత దర్శకుడు పాటను స్వరపరచాలని నమ్మే బి.ఎన్.ఆర్ - ఆత్రేయ రాయగా 'అర్ధాంగి' చిత్రం ద్వారా అందించిన పాటలలో ఓ అయిదు:

రాధను రమ్మన్నాడు
రాసక్రీడకు మాధవదేవుడు
రాధను రమ్మన్నాడు
నల్లనివాడు అల్లరివాడు
నమ్మినవారికి చల్లనివాడు
ముల్లోకాలను పిల్లన గ్రోవితో
మురిపించే మోహనకృష్ణుడు ||రాధను||

గోపాలుడు మా పాలిటి దేవుడు
రేపల్లెకు తానెపుడూ పాపడు చల్లను తెచ్చే గొల్లపిల్లతో
సరసలాడుచు ఉన్నాడు
ఇది అనువౌ సమయం అన్నాడు
యశోదమ్మకీ విషయాలేవీ
తెలుపవద్దనీ బతిమాలాడూ ||రాధను||

ఈ పాటను ఆకుల నరసింహారావు పాడేరు. సినిమాలో ఓ హరిదాసు (పాత్రధారి పేరు బెంగుళూరు రంగస్వామి) ఇల్లిల్లూ తిరుగుతూ హీరోయిన్ (సావిత్రి) ఇంటి ముందు ఆగిపాడే పాట ఇది. అప్పట్లో మన తెలుగు సినీ సంగీతంపైనా, రంగస్థల సంగీతంపైనా మరాఠీ నాటక గీతాల ప్రభావం ఉండేది. ఆ వరసల ప్రభావం ఆధారంగా కూర్చిన ఈ పాటలో కొంతవరకు ఖమాజ్, మోహన, యమన్ వంటి రాగాల ఛాయలను అక్కడక్కడ కనిపించేట్టుగా ట్యూన్‌ని రూపొందించారు. 'పాటపాడటం' అనే వ్యాపకాన్ని నిజాయితీగా స్వీకరించే ప్రతివారూ చిత్తశుద్ధితో సాధన చేయదగ్గ ట్యూన్ ఇది. ఇలాంటి వరసల్ని ప్రాక్టీస్ చెయ్యటం వలన గాత్రానికి సుస్వరవ్యాయామం జరుగుతుంది.

ఎక్కడమ్మా చంద్రుడూ? చుక్కలారా, అక్కలారా
నిక్కి నిక్కి చూతురేల ఎక్కడమ్మా చంద్రుడూ...?
చక్కనైన చంద్రుడు ఎక్కడమ్మా కానరాడు
మబ్బు వెనక దాగినాడో మనసులేక ఆగినాడో ||ఎక్కడమ్మా||
పెరుగునాడు తరుగునాడు ప్రేమ మారని సామి, నేడు
పదము పాడి బతిమలాడి పలుకరించిన పలుకడేమి! ||ఎక్కడమ్మా||
చక్కనైన చంద్రుడు ఎక్కడమ్మా కానరాడు
ఏలనో కానరాదు ఎక్కడమ్మా చంద్రుడు
చక్కనైన చంద్రుడు ఎక్కడమ్మా చంద్రుడూ...!

ఈ పాటను జిక్కి పాడగా ప్రధాన పాత్రధారిణిగా సావిత్రి అభినయించింది. సన్నివేశపరంగా అక్కినేని నాగేశ్వరరావు కూడా కనిపిస్తారు. తాళికట్టిన వానికి బుద్ధిమాంద్యం అని తెలుసుకున్న కథానాయిక కన్నీళ్ళతో అతడి బాధ్యతను స్వీకరించి అతడిని నిద్రబుచ్చే సన్నివేశంలో పాడిన పాట ఇది. పీలూ రాగచ్ఛాయలలో ఈ పాట స్వరపరచబడింది. భార్యాబిడ్డలు (1971) అనే చిత్రంలోని 'చక్కనైన చందమామ ఎక్కడున్నావూ నీవు లేక దిక్కు లేని చుక్కలైనాము' అనే పాటను ఆత్రేయ రాసేటప్పుడు 'అర్ధాంగి' లో తను రాసిన ఈ 'ఎక్కడమ్మా చంద్రుడు' పాటకు సంబంధించిన తునకలు జ్ఞాపకాలతో రవంతైనా మెదిలి ఉండాలి.

వద్దురా కన్నయ్య ఈ పొద్దు ఇల్లు వదిలి పోవద్దురా అయ్య
పశువులింటికి తిరిగి పరుగులెత్తేవేళ
పసిపాలను బూచి పట్టుకెళ్ళేవేళ ||వద్దు||
పట్టు పీతాంబరము మట్టిపడి మాసేను
పాలుగారె మోము గాలికే వాడేను
గొల్లపిల్లలు చాల అల్లరి వారురా
గోల చేసి నీపై కొండెములు చెప్పేరు ||వద్దు||
ఆడుకోవలెనన్న పాడుకోవలెనన్న
అచట నీకున్న అన్నిటను నీదాన

కాఫీ రాగంలో స్వరపరచబడిన ఈ పాట పాడినది జిక్కీ, తెరపై అభినయించింది సావిత్రి, అక్కినేని. బుద్ధిమాంద్యంగల తన భర్తను ప్రజ్ఞావంతుడిగా తీర్చిదిద్దే ప్రయత్నంలో కథానాయిక ఉండగా ఓ రోజు ఆమెకు తెలియకుండా ఆ భర్త బయటికి దొంగతనంగా వెళ్ళిపోతున్న సమయంలో ఆమె పాడే పాట ఇది. ఇటువంటి సన్నివేశాలకు ఈ రోజులలో ఎటువంటి పాటలు వస్తాయో ఊహించుకుంటే ఈ పాట గొప్పతనం మనకు తెలియకుండానే తెలిసిపోతుంది.

ఈ పాటకు సంబంధించినదే ఒక విషయం: స్వరకర్త బి.యన్.ఆర్ ఎవ్వరి దగ్గరా సంగీతం నేర్చుకోకపోవటం వలన - ఈపాటను కొంత క్లాసికల్ బ్యాక్‌గ్రౌండ్‌తో ట్యూన్ చెయ్యాలనుకోవటం వలన - మరొక సంగీత దర్శకుడు అశ్వత్థామను పిలిపించారు. బి.యన్.ఆర్ అంటే అశ్వత్థామకి, అశ్వత్థామ అంటే బి.యన్.ఆర్‌కి మంచి గౌరవం ఉండేది. అంచేత 'వద్దురా కన్నయ్య' మొత్తం పాటంతా అశ్వత్థామే ట్యూన్ చెయ్యడం జరిగింది. ఈ పాటకు స్వరకర్తగా అశ్వత్థామ పేరు వేస్తానని రాగిణి సంస్థ భాగస్వామి హోదాలో బి.యన్.ఆర్ అన్నా... అశ్వత్థామ మర్యాదగా, మృదువుగా 'దాన్దేముందండీ' అంటూ ఒద్దన్నారని 'అర్ధాంగి' చిత్రానికి అసోసియేట్ డైరెక్టర్‌గా పనిచేసి, తర్వాతి రోజుల్లో ఎన్నో చిత్రాలను తీసిన ఆమంచర్ల శేషగిరిరావు చెప్పారు.

రాక రాక వచ్చావు చందమామ
లేక లేక నవ్వింది కలువ భామ
మబ్బులన్ని పోయినవి మధుమాసం వచ్చినది
మరులు కొన్న విరికన్నె విరియ బూసి మురిసింది
లేక లేక నవ్వింది కలువభామ ||రాక||
రేకులన్ని కన్నులుగా లోకమెల్ల వెతికినది
ఆకసాన నిను జూచి ఆనందం పొంగినది

ఆకసాన నిను జూచి ఆనందం పొంగినది
లేక లేక నవ్వింది కలువభామ ||రాక||
తీరని కోరికలే తీయని తేనియలై
వెన్నెల కన్నులలో వెల్లివిరిసి మెరిసినవి......
దొంగలాగ దూరాన తొంగి చూతువేల
రావోయి రాగమంత నీదోయి ఈ రేయి
రాక రాక వచ్చావు చందమామ
లేక లేక నవ్వింది కలువభామ

ఈ పాటను జిక్కి పాడగా ప్రధాన పాత్రధారిణిగా సావిత్రి, సన్నివేశపరంగా అక్కినేని అభినయించారు. ఈ పాటకు యమన్ రాగం ఆధారం. కానీ 'రేకులన్ని కన్నులుగా లోకమెల్ల వెతికినది' అనే రెండవ చరణంలోని మొదటి రెండు పంక్తులకు మోహనలాగ బాణీని కూర్చి తిరిగి తరువాతి పంక్తులకు యమన్‌లోకి రావటం జరిగింది.

బుద్ధి మాంద్యంతో వెనకబడ్డ భర్తను సంపూర్ణమైన వ్యక్తిత్వంగల ప్రజ్ఞావంతుడిగా తీర్చి దిద్దిన తరువాత కథానాయిక తన జీవిత భాగస్వామితో హాయిగా పాడుకునే సందర్భానికి రాసిన పాట ఇది. సన్నివేశం డిమాండ్ చేసినా సరే సభ్యత, సంస్కారం దిగజారని రోజులవి. అందుకే ఈ పాట సంగీత సాహిత్యాలలో ఆ పవిత్రత అణువణువూ తొణికిసలాడుతూ కనిపిస్తుంది. మనసు కవి ఆత్రేయ మనసు అనే పదాన్ని ఉపయోగించకుండా చాలా పాటలు రాశారని వాటిలో మనసు పెట్టి రాసిన మరో మనసైన పాట ఇదని తెలిస్తే కొందరికి ఆశ్చర్యంగానే ఉంటుంది మరి.

సిగ్గేస్తదోయ్ బావ సిగ్గేస్తదీ
మొగ్గలేను ఒగ్గలేను
మొగమెత్తి చూడలేను ||సిగ్గే||
పచ్చికా బయలులోన

మచ్చికగా మనముంటే
సిగ్గులేని చందమామ
చాటుగుండి చూస్తాడు ||సిగ్గే ||
రెప్పలార్పకుండా ని
న్నెప్పుడైనా చూస్తినా

టక్కులాడి చుక్కలన్ని
ఫక్కుమని నవ్వుతాయి || సిగ్గే||
గుట్టుగా చెట్టుక్రింద
గుసగుసలు చెప్పుకుంటే
చెట్టుమీది పిట్టలన్ని

చెవులు నిక్కబెడతాయి ||సిగ్గే ||
ఎందుకో అందరికి
ఇంత ఈసుమనమంటే
ఎవ్వరూ చూడలేని
ఏడకైన ఎళదాము || సిగ్గే||

ఈ పాటను పి.లీల పాడగా కథానాయకుడు (అక్కినేని) తమ్ముడు (జగ్గయ్య)ని వలలో వేసుకున్న యువతిగా నటించిన సురభి బాలసరస్వతి అభినయించింది. యమన్, బేహాగ్, గౌడ్ సారంగ్ రాగాల ఛాయలను కలుపుకుంటూ జానపద శైలిలో బాణీని సమకూర్చారు. ఎక్కడైనా జానపద నృత్యాలు జరుగుతుండగా ఈ పాటకు వేరే నృత్యరీతులను జతచేసి ప్రదర్శిస్తే 'మొక్కజొన్న తోటలో' పాటకు దీటుగా నిలబడదగ్గంత విషయం ఉంది ఈ పాటలో.

పైన పేర్కొన్నవే కాక చరిత్రపరంగా ఇంకొన్ని విషయాలు ఉన్నాయి ఈ చిత్రంలో. 'అర్ధాంగి' పేరిట తెలుగులోను 'పెణ్ణిన్ పెరుమై' పేరిట తమిళంలోనూ ఈ 'స్వయం సిద్ధ' కథను నిర్మించటం జరిగింది. రెండిటికీ దర్శకుడూ పి.పుల్లయ్యే. తెలుగులో అక్కినేని, జగ్గయ్య వేసిన పాత్రలను తమిళంలో జెమినీ గణేశన్, శివాజీ గణేశన్ నటించారు. రెండు వెర్షన్స్‌లోనూ సావిత్రి కామన్. ఈ కథను వినిపించగానే నాగేశ్వరరావు రోల్ అయితేనే వేస్తానని జెమిని గణేశన్ పట్టుబట్టాడట. మరి శివాజీ ది నెగిటివ్ రోల్ అవుతుంది కదా అని పుల్లయ్యగారు ఫీలవుతుంటే - "వాటెవర్ రోల్ యు గివ్ ఐ విల్ డూ ఇట్ డాడీ"... అని శివాజీ గణేశన్ అని ఆ నెగిటివ్ రోల్‌ని ఆనందంగా స్వీకరించి అద్భుతంగా పోషించారు. దటీజ్ శివాజీ" అంటూ చెప్పారు ఆమంచర్ల శేషగిరిరావు. ఇవాల్టి ప్రముఖ దర్శకుడు శ్రీ కె. రాఘవేంద్రరావు ఆనాడు పుల్లయ్యగారికి అసిస్టెంట్‌గా దర్శకత్వ శాఖలో పనిచేయటం ఈ చిత్రానికి సంబంధించిన మరో విశేషం!

ఆ నాటినుంచీ ఈ నాటి వరకూ వచ్చిన, వస్తున్న సినిమాల్లోని పాటల సాహిత్యం గురించీ, సంగీతం గురించీ సాధికారకంగా, సవివరంగా, సరళంగా, సమగ్రంగా విశ్లేషించగల ఒకే ఒక్క సీనియర్ మోస్ట్ జర్నలిస్ట్ రాజా. 'కౌముది' పాఠకులకోసం ఆయన వ్యాసాలని నెలకొకటి అందిస్తున్నాం. ఒక్కసారి నిన్నటి తరం పాటల్ని నెమరు వేసుకుందాం.. ఆ నాటి మధుర స్వరాలని మరోసారి గుర్తు తెచ్చుకుందాం.

రాజాగారి ఇ-మెయిల్ ఎడ్రసు: **raja.musicologist@gmail.com**